

Betænkning

over forslag til lov om ændring af lov om kommunale valg.

(Afgivet af kommunaludvalget den 7. maj 1973).

Udvalget har i en række møder behandlet lovforslaget og har herunder haft 3 samråd med indenrigsministeren.

Udvalget har modtaget en henvendelse fra Kommunernes Landsforening, der tillige med indenrigsministerens bemærkninger hertil er optrykt som bilag til betænkningen.

Under samrådet med indenrigsministeren gav udvalget udtryk for bekymring vedrørende en eventuel ændring af retningslinjerne for folkeregistrene, hvorefter indsatte i fængselsvæsenets institutioner vil blive registreret i og derved få stemmeret til valg af kommunalbestyrelsen i den kommune, hvor institutionen er beliggende (og ikke som nu til hjemstavnskommunen).

Indenrigsministeren gav tilsagn om ikke at foretage nogen ændring i retningslinjerne for folkeregistrene uden først at høre folketingets kommunaludvalg.

Under behandlingen af lovforslaget drøftedes muligheden for også at give *hjemmeliggende* syge og gamle adgang til at stemme pr. brev.

I tilknytning hertil fremsendte indenrigsministeren et notat, der beskriver de svenske og norske ordninger på dette område og redegør for de betænkeligheder, der kan gøres gældende.

Notatet er sammen med udvalgets øvrige spørgsmål og svarene herpå optrykt som bilag til betænkningen.

Indenrigsministeren har stillet nedenstående ændringsforslag nr. 2 og 5, der forhøjer antallet af stillere på kandidatlistor til kommunalbestyrelsesvalg, ændrer fristen for indlevering af kandidatlistor såvel ved kommunalbestyrelsesvalg som ved amtsrådsvalg samt ændrer fristen for anmeldelse

af liste- og valgforbund ligeledes ved begge slags valg. Der henvises i øvrigt til de ledsagende bemærkninger.

Indenrigsministeren har endvidere stillet ændringsforslag nr. 1, 10 og 13, hvorefter kredsen af private alderdomshjem og plejehjem, hvor patienter skal kunne stemme, udvides til også at omfatte de hjem, der har *indgået aftale* med kommunalbestyrelsen i den kommune, hvori hjemmet er beliggende. Tilsvarende ændring er foreslået ved valg til folketinget.

Indenrigsministeren har endelig stillet ændringsforslag nr. 11 og 12, der forenkler fremgangsmåden ved afgivelse af stemme pr. brev.

Udvalget har stillet ændringsforslag nr. 7 og 9, hvorefter ikke-valgte kandidater skal kunne indtræde som stedfortrædere, når den enkelte kandidats personlige stedfortrædere er opbrugt.

Et *flertal* (udvalget med undtagelse af socialdemokratiets medlemmer af udvalget) har stillet ændringsforslag nr. 3 og 6, hvorefter stemmesedler til kommunale valg i alle tilfælde skal have påført kandidaternes navne. Flertallet finder, at dette vil styrke den personlige stemmeafgivning.

Flertallet har endvidere stillet ændringsforslag nr. 4 og 8, hvorefter den personlige stemmeafgivning ved amtsrådsvalg gives en større vægt og bringes helt i overensstemmelse med reglerne for udpegning af kandidater til de almindelige kommunalbestyrelsesvalg.

Herefter indstiller *flertallet* lovforslaget med alle de stillede *ændringsforslag* til *vedtagelse*.

Et *mindretal* (socialdemokratiets medlemmer af udvalget) kan ikke medvirke til gennemførelse af ændringsforslag nr. 3 og 6. Mindretallet finder, at ændringsforslagene vil medføre betydelige praktiske vanskeligheder ved valg i større kommuner som Københavns kommune. De meget store stemmesedler, der her bliver følgen af, at alle kandidater skal være påført med navn, vil ikke være til gavn for vælgerne, men virke forvirrende og generende.

Mindretallet henviser i øvrigt til notatet fra Københavns statistiske kontor, der er optrykt i bilaget til betænkningen.

Mindretallet vil derfor undlade at stemme for disse ændringsforslag ved 2. behandling.

Mindretallet kan endvidere ikke medvirke til gennemførelsen af ændringsforslag nr. 4 og 8, da man finder, at forslagene kan få uheldige og urimelige følger i de tyndt befolkede områder. Mindretallet vil derfor undlade at stemme for disse ændringsforslag ved 2. behandling.

Herefter indstiller *mindretallet* lovforslaget med de af indenrigsministeren stillede ændringsforslag og de af hele udvalget stillede ændringsforslag til *vedtagelse*.

Æ n d r i n g s f o r s l a g .

Af *indenrigsministeren*, tiltrådt af *udvalget*:

Til titlen.

1) I lovforslagets titel tilføjes ordene: „og lov om valg til folketinget“.

Til § 1.

2) Før nr. 1 indsættes som nye numre:

„01. I § 11, stk. 1, ændres „2 uger“ til: „3 uger“.

02. I § 12, stk. 2, ændres „klokken 19 den 8. dag“ til: „kl. 16 den 14. dag“ og „mindst 5, højst 15“ til: „mindst 15, højst 25“.

03. I § 12, stk. 5, ændres „den 7. dag“ til: „den 10. dag“ og „klokken 19 den 5. dag“ til: „kl. 16 den 8. dag“.

04. I § 12, stk. 8, ændres „klokken 20 4. dag“ til: „kl. 16 ugedagen“.

Af et *flertal* (Flemming Jensen, Stæhr Johansen, H. C. Toft, A. Chr. Andersen, Enggaard, Søren Jensen (Hasseris), Edele Kruchow, Gunnar Jensen, Inger Lise Petersen og Maigaard):

3) Før nr. 1 indsættes som nye numre:

„05. § 16, stk. 5, udgår.

06. I § 19, stk. 5, sidste pkt., udgår ordene „eller skriver, hvis kandidatnavnene ikke findes opført på stemmesedlen, den pågældende kandidats navn i den tomme rubrik under listebetegnelsen“.

07. I § 21, stk. 1, 4. pkt., udgår ordene „eller når kandidaternes navne ikke findes opført på stemmesedlerne, jfr. § 16, stk. 5, inden for hvis felt vælgeren har skrevet navnet på en af listens kandidater“.

08. I § 24, stk. 2, udgår sidste pkt.

09. I § 24, stk. 3, udgår ordene „og endvidere — når stemmesedlerne er indrettet på den i § 16, stk. 5, foreskrevne måde — de stemmesedler, på hvilke det af vælgeren nedskrevne navn ikke med sikkerhed kan henføres til nogen bestemt kandidat“.

4) Før nr. 1 indsættes som nyt nummer:

„010. § 26 affattes således:

„§ 26. De på en kandidatliste opførte kandidater, der ikke erklæres for valgte, betragtes som stedfortrædere for de valgte af samme liste i rækkefølge efter størrelsen af de opnåede stemmetal, jfr. § 24, stk. 6.“

Af *indenrigsministeren*, tiltrådt af *udvalget*:

5) Før nr. 1 indsættes som nye numre:

„011. I § 39, stk. 2, ændres „kl. 19“ til: „kl. 16“.

012. I § 40, stk. 1, ændres „kl. 19 den 7. dag“ til: „kl. 16 den 8. dag“.

013. I § 40, stk. 2, ændres „kl. 12 4. dag“ til: „kl. 16 ugedagen“.

Af *flertallet under nr. 3*:

6) Før nr. 1 indsættes som nyt nummer:

„014. I § 41, stk. 1, udgår 4. og 5. pkt.“

Af *udvalget*, tiltrådt af *indenrigsministeren*:

7) Før nr. 1 indsættes som nyt nummer:

„**015.** § 41, stk. 2, 3. pkt., affattes således:

„Hvis der er anmeldt personlige stedfortrædere for de enkelte kandidater, indtræder disse i den angivne rækkefølge forud for de kandidater, der efter 2. pkt. ikke opnår valg, således at disse og deres personlige stedfortrædere først indtræder, når den enkelte kandidats personlige stedfortrædere er opbrugt.“

Af *flertallet under nr. 3*:

8) Før nr. 1 indsættes som nye numre:

„**016.** § 43, stk. 2, affattes således:

„Stk. 2. Det bestemmes derefter på den i § 24 angivne måde, hvilke af listens kandidater der skal erklæres for valgte. Når valget på denne måde er endeligt opgjort, forholderes som i §§ 25 og 27, stk. 1, fastsat, idet valgbogen m. v. afleveres til amtsrådet.“

017. § 43, stk. 3, 1. pkt., affattes således:

„De på en kandidatliste opførte kandidater, der ikke erklæres for valgte, betragtes, såfremt der ikke er anmeldt personlige stedfortrædere for de enkelte kandidater, som stedfortrædere for de valgte af samme liste i rækkefølge efter størrelsen af de opnåede stemmetal, jfr. § 24, stk. 6.“

Af *udvalget*, tiltrådt af *indenrigsministeren*:

9) Før nr. 1 indsættes som nyt nummer:

„**018.** § 43, stk. 3, sidste pkt., affattes således:

„Er der anmeldt personlige stedfortrædere, indtræder disse i den angivne rækkefølge forud for de ikke-valgte kandidater, således at disse og deres personlige stedfortrædere først indtræder, når den enkelte kandidats personlige stedfortrædere er opbrugt.“

Af *indenrigsministeren*, tiltrådt af *udvalget*:

10) Nr. 1 affattes således:

„**019.** I § 56 indsættes efter stk. 1 som nye stykker:

„Stk. 2. Vælgere, der er indlagt på offentlige eller private sygehuse eller andre offentlige helbredelses- og plejehjem, kan

afgive stemme på sygehuset eller institutionen efter regler, der fastsættes af indenrigsministeren. En sådan afstemning kan endvidere finde sted på private alderdomshjem og plejehjem, med hvilke en kommunalbestyrelse i henhold til omsorgsloven har indgået aftale eller overenskomst om indlæggelse; afstemningen afholdes på disse hjem ved det stedlige folkeregisters foranstaltning efter regler, der fastsættes af indenrigsministeren.

Stk. 3. Vælgere, der er indsat i en af fængselsvæsenets institutioner, kan afgive stemme på institutionen efter regler, der fastsættes af indenrigsministeren.“

Stk. 2 - 5 bliver herefter stk. 4 - 7.

11) Efter nr. 2 indsættes som nye numre:

„**020.** § 57, stk. 2, 1. pkt., affattes således:

„Stemmesedlerne skal til kommunalbestyrelsesvalg være af hvidt papir, medens de til amtsrådsvalg og andre kommunale valg skal have afvigende farver.“

021. I § 57, stk. 2, indsættes efter 1. pkt. som nyt punktum:

„Stemmesedlerne skal være påtrykt ordet „stemmeseddel“ samt være forsynet med en trykt angivelse af det valg, hvortil de gælder.“

022. I § 57 indsættes som nyt stykke:

„Stk. 3. Ved stemmeafgivning på Færøerne, i Grønland eller i udlandet anvendes efter indenrigsministerens nærmere bestemmelse det til brug ved folketingsvalg fremstillede brevstemmemateriale.“

023. I § 58, stk. 1, 3. pkt., indføjes efter ordet „konvolut“ ordene: „til hvert valg samt fælles“.

12) Efter nr. 4 indsættes som nye numre:

„**024.** I § 61, stk. 2, 2. pkt., indføjes efter ordene „én konvolut“ ordene: „til hvert af de pågældende valg“.

025. I § 61, stk. 3, 1. pkt., udgår ordene „hver enkelt“.

Ny paragraf.

13) Efter § 1 indsættes som ny paragraf:

„§ 0.

I lov om valg til folketinget, jfr. lovbe-

kendtgørelse nr. 366 af 10. august 1970, foretages følgende ændring:

I § 56, stk. 2, 2. pkt., indføjes efter ordet „indgået“ ordene: „aftale eller“.

Bemærkninger.

Til nr. 1, 10 og 13.

I det fremsatte forslag er den kommunale valglov foreslået ændret, således at der tilvejebringes mulighed for, at vælgere, der er indlagt på private alderdomshjem og plejehjem, med hvilke en kommunalbestyrelse i henhold til omsorgsloven har indgået overenskomst om indlæggelse, kan afgive stemme pr. brev.

En sådan overenskomst skal indgås med de pågældende hjem af de kommunalbestyrelser, der ønsker at indlægge pensionister på sådanne hjem. Den stedlige kommunalbestyrelse skal herunder indgå aftale med alle dér hjemmehørende private hjem, som skal benyttes som private alderdomshjem eller plejehjem for personer, der modtager invalidepension, folkepension eller pension efter lov om pension og hjælp til enker m. fl.

Da det findes ønskeligt, at stemmeafgivningen ikke skal begrænses til de private hjem, med hvilke der er indgået overenskomst om indlæggelse, men også skal kunne finde sted på private hjem, der har pensionister indlagt erhvervsmæssigt og derfor har indgået aftale med kommunalbestyrelsen i den kommune, hvori hjemmet er beliggende, foreslås bestemmelsen ændret i overensstemmelse hermed.

Tilsvarende ændring foreslås foretaget i folketingsvalgloven.

Til nr. 2 og 5.

Siden den kommunale valglov af 20. april 1908 har det været krævet, at en kandidatliste skal være underskrevet af mindst 5 og højst 15 vælgere som stillere. Dette beskudne antal stammer således fra de tider, da der fandtes små kommunale enheder med omkring et hundrede vælgere, hvorfor man ikke kunne stille større krav til antallet af stillere. Efter kommunalreformens gennemførelse, der medførte, at landets oprindelig ca. 1.400 kommuner sammenlagdes til i alt 277 kommuner, har de mindste kommuner omkring 3.000 vælgere, og det kræ-

vede antal stillere skønnes ikke længere at harmonere med kommunernes vælgertal. En forhøjelse af antallet til mindst 15 og højst 25 forekommer mere rimelig.

Efter de nugældende regler er sidste frist for indlevering af en kandidatliste til et almindeligt kommunalbestyrelsesvalg kl. 19 den 8. dag før valget. Er der fejl i den indgivne liste, skal der i løbet af den 7. dag før valget gives meddelelse herom til vedkommende stiller, og en ny eller en rettet liste kan derefter indleveres senest kl. 19 den 5. dag før valget.

Først herefter kan trykning af stemmesedler iværksættes, og det kniber med at få stemmesedlerne trykt. Det foreslås derfor ved de almindelige kommunalbestyrelsesvalg som ved amtsrådsvalg at kræve kandidatlisterne indleveret senest den 14. dag før valgdagen; samtidig foreslås tidspunktet „kl. 19“ ændret til „kl. 16“. Fristen for meddelelse om fejl i de indgivne kandidatlisters foreslås ændret til den 10. dag før valget og fristen for indlevering af en ny eller rettet kandidatliste til den 8. dag før valget.

Tidsfristerne ved amtsrådsvalg foreslås ændret tilsvarende.

Såvel ved de almindelige kommunalbestyrelsesvalg som ved amtsrådsvalg kan der indgås forbund. Listeforbund kan indgås mellem kandidatlisters, der på grund af samme tilhørsforhold er tildelt samme bogstavbetegnelse, medens valgforbund kan indgås mellem kandidatlisters med forskellig bogstavbetegnelse eller listeforbund.

Fristen for anmeldelse af sådanne forbund er ved de almindelige kommunalbestyrelsesvalg kl. 20 den 4. dag før valget og ved amtsrådsvalg kl. 12 ligeledes den 4. dag før valget. Disse frister foreslås ændret ved begge slags valg til kl. 16 ugedagen før valget.

Til nr. 3 og 6.

Ændringsforslagene medfører, at al stemmeafgivning her i landet på valgdagen foregår på stemmesedler, hvorpå kandidaternes navne er påført. Dette gælder ved valg såvel af kommunalbestyrelse som af amtsråd.

Til nr. 4 og 8.

Hovedreglen for udpegningen af de valgte kandidater er ens ved såvel de almindelige kommunalbestyrelsesvalg som ved amts-

rådsvag; de, der har opnået fordelingstallet, er valgte.

Skal der for en kandidatliste vælges flere kandidater end dem, der har opnået fordelingstallet, er reglerne derimod forskellige. Ved de almindelige kommunalbestyrelsesvalg udpeges de kandidater, der endnu skal vælges, efter størrelsen af de opnåede stemmetal, hvorimod de ved amtsrådsvalg udpeges i listens rækkefølge, dog med den modifikation, at kandidater, der i personlige stemmer har opnået en fjerdedel af fordelingstallet eller derover, udpeges forud for kandidater, der ikke i personlige stemmer og listestemmer tilsammen har opnået en fjerdedel af fordelingstallet.

Da det findes ønskeligt at give den personlige stemmeafgivning en større vægt ved amtsrådsvalg, foreslås det, at udpegningen af de kandidater, der endnu skal vælges, også ved amtsrådsvalg skal ske efter størrelsen af de opnåede stemmetal.

Også stedfortræderne for de valgte kandidater, der hidtil ved såvel amtsrådsvalg som kommunalbestyrelsesvalg principielt er blevet udpeget i listens rækkefølge, foreslås udpeget efter størrelsen af de opnåede stemmetal.

Til nr. 7 og 9.

Efter de gældende bestemmelser kan der anmeldes indtil 4 personlige stedfortrædere for hver kandidat, og såfremt dette sker, vil der næppe være behov for en ændring af bestemmelserne som foreslået. Da det imidlertid også forekommer, at der kun anmeldes en enkelt personlig stedfortræder for hver kandidat, kan den situation opstå, at der ikke er nogen stedfortrædere, såfremt kandidatens personlige stedfortræder får forfald. Det foreslås derfor, at de ikkevalgte kandidater skal kunne indtræde som stedfortrædere, når den enkelte kandidats personlige stedfortrædere er opbrugte.

Til nr. 11 og 12.

Efter de gældende regler skal den vælger, der ønsker at afgive stemme pr. brev såvel

til det almindelige kommunalbestyrelsesvalg som til amtsrådsvalget, udfylde 2 sæt stemmesedler, følgebrev og omslag, idet det ikke er tilladt at fremsende stemmesedlerne til de 2 valg i samme omslag. Så længe stemmeafgivningen pr. brev som hovedregel kun fandt sted på folkeregistrene, var dette acceptabelt, om end der herved medgik længere tid, end hvis vælgeren kunne nøjes med at udfylde ét følgebrev og ét omslag. Da det nu foreslås, at stemmeafgivning pr. brev også ved de kommunale valg skal finde sted på sygehuse, alderdomshjem og plejehjem, hvor de indlagte kun med stort besvær kan udfylde følgebrev og omslag, foreslås det tilladt at indsende stemmesedler til forskellige kommunale valg i samme omslag, således at vælgeren kun behøver at udfylde ét følgebrev og ét omslag.

For at der ikke skal kunne ske en forveksling af de afgivne stemmesedler, vil det være nødvendigt at anvende stemmesedler, der har forskellige farver og påtryk, og det stemmemateriale, der skal anvendes ved de kommunale valg, vil derfor komme til at adskille sig fra det materiale, der hidtil har været anvendt ved såvel de kommunale valg som ved folketingsvalg. Der må derfor fremstilles brevstemmemateriale, der alene skal finde anvendelse ved de kommunale valg, men dette brevstemmemateriale bør kun anvendes ved stemmeafgivning her i landet. Ved stemmeafgivning i udlandet, der ofte finder sted på repræsentationer, hvor der ikke findes dansktalende personale ansat, og hvor det derfor ikke kan udelukkes, at der kan forekomme muligheder for forveksling af stemmematerialet, der skal anvendes ved de forskellige valg, bør det hidtidige stemmemateriale, der kan anvendes såvel ved folketingsvalg som ved de kommunale valg, fortsat finde anvendelse.

Det foreslås endvidere, at dette materiale af praktiske grunde også skal anvendes ved stemmeafgivning på Færøerne og i Grønland.

Ove Hansen, formand.	Finn Christensen.	Gorsen, næstformand.	Falk Hansen.	Erhard Jakobsen.	Henning Jensen.
Bent Sørensen.	Inger Lise Petersen.	Maigaard.	Flemming Jensen.	Stæhr Johansen.	
H. C. Toft.	A. Chr. Andersen.	Enggaard.	Søren Jensen (Hasseris).		
	Edele Kruchow.	Gunnar Jensen.			

Indholdsfortegnelse.

		Side
Bilag 1.	Spørgsmål fra udvalget og indenrigsministerens svar herpå	2701
	Underbilag til spørgsmål 2	2719
	Underbilag 1 til spørgsmål 6	2723
	Underbilag 2 til spørgsmål 6	2725
	Underbilag til spørgsmål 7	2727
	Underbilag til spørgsmål 8	2729
	Underbilag 1 til spørgsmål 9	2737
	Underbilag 2 til spørgsmål 9	2739
Bilag 2.	Skrivelse af den 5. januar 1973 fra Kommunernes Landsforening	2741
- 3.	Indenrigsministerens bemærkninger til bilag 2	2743
- 4.	Notat vedrørende forslag til lov om ændring af lov om kommunale valg	2747
- 5.	Notat vedrørende ændringer i de gældende bestemmelser om kandidatlister samt liste- og valgforbund ved de kommunale valg	2755

Bilag 1.

Spørgsmål fra udvalget og indenrigsministerens svar herpå.

Spørgsmål 1:

Hvorledes er indenrigsministerens syn på at gøre det krævede antal stillere ved amtsrådsvalg og folketingsvalg ens?

Svar:

Amtsrådene blev oprindeligt valgt ved indirekte valg, men ved lov af 2. marts 1933 ændredes reglerne om valg til amtsråd, idet disse fremtidig skulle vælges ved direkte listevalg i forbindelse med de ordentlige valg til sognerådene, således at der for hele amtsråds kredsen opstilledes kandidatlistor lige som ved valg til kommunalbestyrelser.

Antallet af stillere for en kandidatliste til amtsrådsvalg var i lovforslaget fastsat til mindst 15 og højst 30 af de i amtsråds kredsen boende kommunale vælgere, men under udvalgsbehandlingen ændredes antallet af stillere til mindst 50 og højst 75 med den motivering, at i så stort et område, som et amt udgør, må der være tilstrækkelig lejlighed og adgang til, at der kan være stillere for lister fra de forskellige dele af amtet, hvilket ikke var tilfældet efter det oprindelige forslag med det dér anførte ringe antal stillere.

Siden 1933 er amtsråds kredsene efter kommunalreformens gennemførelse blevet endnu større, og skal der fortsat være adgang til, at der kan være stillere for en liste fra alle de forskellige dele af amtsråds kredsen, bør antallet af stillere ikke nedsættes til det antal, der kræves ved folketingsvalg, nemlig mindst 25 og højst 50.

Det skal i denne forbindelse bemærkes, at antallet af opstillings kredse uden for hovedstadens område udgør 84, medens antallet af amts kredse, der er sammenfaldende med amtsråds kredsene, kun er 14. De enkelte amts kredse er opdelt i fra 2-10 opstillings kredse, og det samlede antal stillere, der

kræves ved opstilling af kandidater til folketingsvalg i alle opstillings kredse inden for amts kredsen, udgør således fra mindst 50 og højst 100 (Bornholms amt) til mindst 250 og højst 500 (Århus amt). Også set i forhold hertil skønnes det ikke rimeligt at nedsætte antallet af stillere ved amtsrådsvalg.

Spørgsmål 2:

Er man stødt på praktiske vanskeligheder ved stemmeafgivning på sygehuse, plejehjem og lignende institutioner?

Hvorledes er erfaringerne på dette område, efter at valgloven blev ændret i 1970?

Svar:

Ved lov nr. 283 af 10. juni 1970 om ændring af lov om valg til folketinget er der tilføjet vælgere, der er indlagt på offentlige eller private sygehuse eller andre offentlige helbredelses- og plejehjem samt private alderdoms- og plejehjem, med hvilken kommunalbestyrelse i henhold til omsorgsloven har indgået overenskomst om indlæggelse, ret til at afgive stemme på sygehuset eller institutionen, jfr. lovens § 1, pkt. 17-20.

Afstemningen skal ske efter regler, der fastsættes af indenrigsministeren, idet der dog i folketingsvalgloven er fastsat, at stemmeafgivningen skal ske ved indsendelse af stemmeseddel, at stemmeafgivningen kan finde sted de sidste 3 uger før valgdagen, dog senest næstsidste søgnedag før valgdagen, og at stemmeafgivningen skal ske over for vedkommende sygehusinspektør (forstander, bestyrer eller leder), dog på de private alderdoms- og plejehjem i overværelse af en repræsentant for folkeregistret.

De nærmere regler for a) afstemningen på offentlige og privat sygehuse samt andre offentlige helbredelses- og plejehjem

er fastsat ved indenrigsministeriets cirkulære af 5. november 1970, medens indenrigsministeriets cirkulære af 6. november 1970 omhandler b) afstemning på private alders- og plejehjem, med hvilke der er indgået overenskomst i henhold til omsorgsloven. I cirkulærerne uddybes det nærmere, hvilke arter af institutioner der er omfattet af reglerne, hvem der kan stemme på institutionerne, hvor afstemningen skal finde sted, samt hvorledes den skal foregå.

Ad a: Den administrative leder af sygehuset eller plejehjemmet er ansvarlig for afstemningens afholdelse, og stemmeafgivningen skal ske overfor denne eller en af denne udpeget person i en overordnet administrativ stilling. På samme måde som ved almindelig brevstemmeafgivning er det en betingelse for at afgive stemme, at den pågældende ikke eller kun med uforholdsmæssig vanskelighed vil kunne indfinde sig på det almindelige afstemningssted indenfor de for afstemningen fastsatte tidsfrister. Stemmeafgivningen foregår på samme måde som ved almindelig brevstemmeafgivning; patienten skal derfor selv foretage afstemningen, udfyldelsen af følgebrevet m. v. Stemmeafgivningen skal kunne ske i de sidste 3 uger før valgdagen, dog senest næstsidste søgnedag før valgdagen, og uanset lørdagslukning må der holdes åbent for stemmeafgivning i hvert fald nogle timer. Det er tilstrækkeligt, at administrationskontoret holdes åbent i denne periode, men herudover anbefales det i cirkulæret, at man også foranstalter afstemning på de enkelte afdelinger. Derimod må stemmeafgivning på sygestuerne kun undtagelsesvis finde sted.

Ad b: Reglerne for stemmeafgivning på de private alders- og plejehjem, med hvilke en kommunalbestyrelse i henhold til omsorgsloven har indgået overenskomst om indlæggelse, svarer i det store og hele til reglerne ovenfor under a. På disse hjem afholdes afstemningen imidlertid ved det stedlige folkeregisters foranstaltning, jfr. § 56 i lov om valg til folketinget, jfr. lovbekendtgørelse nr. 366 af 10. august 1970. På disse hjem vil der desuden være flere personer, der er oppegående, og som derfor i almindelighed må henvises til at afgive stemme på selve valgdagen.

Reglerne fandt første gang anvendelse ved folketingsvalget og folkeafstemningen

den 21. september 1971. Udover de ovennævnte cirkulærer udsendte indenrigsministeriet forud for afstemningen en orienterende skrivelse til sygehuse, plejehjem og lignende institutioner. I „Tidsskrift for danske Sygehuse“ (januar 1971) havde der endvidere været optaget en kommenterende artikel om stemmeafgivning på sygehuse, og formodningen om, at alle således var tilstrækkeligt orienterede om de nye regler, blev bekræftet, dels ved de relativt få problemer og forespørgsler, der i dagene op til afstemningen forelagdes indenrigsministeriet, dels ved den omstændighed, at der ikke efterfølgende indkom nogen klager.

Efter at de nye regler således havde været praktiseret, har erfaringerne vedrørende patienters stemmeafgivning ved folketingsvalg og folkeafstemning på sygehuse m. v. indgående været drøftet på 4 kredsmøder, som „Foreningen af Sygehusadministratorer i Danmark“ afholdt i foråret 1972. Indenrigsministeriets konsulent i valgspørgsmål indledte emnet, og herefter fremkom sygehusadministratorerne med deres erfaringer fra afstemningen i september 1971. På baggrund af disse møder kan følgende oprises:

De fleste steder havde man, efter at afstemningsdagen var fastsat, udsendt en vejledning til patienterne om adgangen til brevstemmeafgivning; vejledningen udleveredes tillige til alle patienter, der indlagdes i ugerne herefter frem til næstsidste søgnedag før valgdagen. Afstemningen havde været inddelt i 3 faser:

1) Administrations- eller patientkontoret (åbent alle 3 uger i kontorets daglige ekspeditionstid).

2) Afdelingerne (normalt opholdsstuerne, og normalt kun et par timer om dagen eller kun en enkelt dag).

3) Sygestuerne (normalt kun de sidste 3 afstemningsdage).

Sygehusadministratorerne erkendte åbenhjertigt, at man ikke havde kunnet efterkomme indenrigsministeriets henstilling om kun undtagelsesvis at lade afstemningerne foregå på sygestuerne. Patienterne er for flertallets vedkommende sengeliggende, og stemmerne må derfor modtages ved sengene. Man havde imidlertid medbragt skærme for at sikre patienterne hemmelig stemmeafgivning.

En almindelig erfaring havde været, at

det ikke havde været nødvendigt at give adgang til stemmeafgivning allerede 3 uger før valgdagen. Dette hænger til dels sammen med, at flertallet af patienterne som ovenfor omtalt stemte i de sidste dage på sygestuerne, men det skyldes tillige, at patienterne ønsker at vente så længe som muligt med at afgive deres stemme. 90 pct. af stemmerne afgives således i den sidste uge før valgdagen. Af samme grunde anså man det for uforholdsmæssigt at holde åbent for stemmeafgivning om lørdagen; den sidste lørdag før afstemningen måtte i hvert fald være tilstrækkelig. Såvel 3 ugers fristen for stemmeafgivning som kravet om lørdagsåbning er begrundet i, at der gælder tilsvarende regler for den almindelige brevstemmeafgivning, og man har ikke ønsket, at patienter skulle være ringere stillet.

Sygehusadministratorerne gjorde endvidere gældende, at stemmeafgivningen betyder en alvorlig belastning, mest for det administrative personale, men tillige for sygeplejersker, portører og læger. Patienterne ønsker råd om, hvilket parti og hvem de skal stemme på. I den forbindelse efterlystes en liste over de i folketingsvalget deltagende partier samt fortegnelse over, hvilke kandidater man i hver opstillingskreds kan stemme på. Mange patienter er gamle og en del dement-senile, og det kræver såvel tid som tålmodighed. Det oplystes, at nogle havde villet stemme på forlængst afdøde politikere som Stauning og Christmas Møller, andre på Prins Henrik, og i adskillige tilfælde havde stemmemodtagerene måttet være patienterne behjælpelige med at udfylde stemmesedlen.

Ved sådanne lejligheder havde der altid været to stemmemodtagere til stede, hvilket ligeledes havde været tilfældet ved afstemningerne på sygestuerne.

Det fremførtes, at følgebrevet er temmelig vanskeligt at udfylde, og de fleste steder havde man — i strid med cirkulæret — udfyldt følgebrevet for patienterne. For yderligere at lette afstemningen havde man med patientkontorets prægeplader forudfyldt følgebrevene med de personlige data. Herved havde man tillige opnået at kunne føre kontrol med, hvem der havde stemt. Dette er f.s.v. i strid med § 81 i valgloven, men af praktiske grunde havde det været nødvendigt, også for at blive i stand til uopholde-

ligt at kunne underrette vedkommende kommunalbestyrelse om, at en patient, der havde afgivet stemme, var afgået ved døden inden valgets afslutning, jfr. valglovens § 63.

Der havde også været vanskeligheder med at vurdere, om det var forsvarligt at lade patienter, der var meget syge, afgive stemme. Flere sygehuse havde organiseret det således, at afdelingssygeplejersken skulle indberette til stemmemodtagerne, hvilke patienter der var i stand til og ønskede at afgive stemme.

Der blev herudover nævnt en del mindre problemer bl.a. portoopkrævning, den fejlagtige opfattelse hos patienterne, at valgkortet er nødvendigt for brevstemmeafgivningen m. v.

Det skal imidlertid understreges, at afstemningerne overalt foregik forsvarligt og tilfredsstillende trods de omtalte besværligheder. Hoveddancerne på møderne var således af tidsmæssig karakter, den lange afstemningsperiode på 3 uger samt det forhold at en patients stemmeafgivning ofte varer 10-15 minutter.

Som bilag til besvarelsen (Underbilag til spørgsmål 2) vedlægges en fra direktoratet for Københavns hospitalsvæsen indhentet udtalelse af 16. februar 1973. Af denne fremgår bl.a., at stemmeprocenten på de somatiske hospitaler har været omkring 50 pct., på de psykiatriske hospitaler var den væsentlig mindre, ca. 30 pct., og på de psykiatriske plejehospitaler med dement-senile patienter med en gennemsnitsalder, der nærmer sig 80 år, var stemmeprocenten kun 7-8 pct.

Spørgsmål 3:

Har ministeren overvejet at bringe de amtskommunale valgregler i overensstemmelse med de primærkommunale - og i det hele taget styrke de personlige stemmers indflydelse ved listevalg?

Svar:

Hovedreglen for udpegningen af de valgte kandidater er ens ved de to slags kommunale valg: *De, der har opnået fordelingsstallet, er valgte.*

Skal der for en liste vælges flere kandidater end dem, der har opnået fordelingsstallet, er reglerne derimod forskellige. Ved de almindelige kommunalbestyrelsesvalg udtages

de resterende kandidater efter størrelsen af de opnåede stemmetal, hvorimod de resterende kandidater ved *amtsrådsvalg* principielt udtages i *listens rækkefølge*, medmindre en eller flere kandidater i personlige stemmer har opnået $\frac{1}{4}$ af fordelingstallet eller derover. I så fald kan spring i listens rækkefølge forekomme, idet de kandidater, der i personlige stemmer har opnået en fjerdedel af fordelingstallet, udtages i rækkefølge efter størrelsen af de opnåede stemmetal forud for de kandidater, der ikke i personlige stemmer og listestemmer tilsammen har opnået en fjerdedel af fordelingstallet.

Det bemærkes, at et forslag om ensartede regler for kommunalbestyrelsesvalg og amtsrådsvalg tidligere har været fremsat. I en den 2. december 1965 afgiven betænkning (Folketingstid. 1965-66, tillæg B, sp. 41-56) foreslog repræsentanter for det radikale venstre, det konservative folkeparti samt socialistisk folkeparti, at såvel ved amtsrådsvalg som ved kommunalbestyrelsesvalg skal udpegningen af de kandidater, der ikke har opnået fordelingstallet, ske i rækkefølge efter størrelsen af de opnåede personlige stemmer, ligesom også stedfortrædere for de valgte kandidater ved såvel amtsrådsvalg som kommunalbestyrelsesvalg skal udtages i rækkefølge efter størrelsen af de opnåede personlige stemmer.

Repræsentanterne for socialdemokratiet og for venstre fandt, at ved amtsrådsvalg bør udpegningen af de kandidater, der ikke har opnået fordelingstallet, som hidtil ske i listens rækkefølge, dog med den ovenfor omhandlede modifikation.

Det tilføjes, at ud fra et rent administrativt synspunkt vil de regler, der gælder for udpegningen af de valgte kandidater ved de *almindelige* kommunalbestyrelsesvalg, være at foretrække; de er langt enklere at administrere end de ved amtsrådsvalg gældende regler, der er temmelig udviklede og næsten uforståelige for den almindelige borger.

Spørgsmål 4:

Hvorledes stiller ministeren sig til at ændre antallet af stillere ved kommunalvalg til: „mindst 10, højst 25“?

Svar:

Efter de gældende regler skal en kandidatliste være underskrevet af mindst 5 og

højst 15 vælgere som stillere. Dette antal har ikke været ændret siden 1908, uanset den stedfundne ændring i den kommunale inddeling, der foreløbig er resulteret i, at landets oprindelige ca. 1.400 kommuner er sammenlagt til i alt 277. Bortset fra ganske få kommuner er vælgertallet i de enkelte kommuner over 3.000, og ved det fremsendte ændringsforslag er antallet af stillere foreslået forhøjet til mindst 15 og højst 25, hvilket antal skønnes mere rimeligt.

Dette antal er foreslået under delvis hensyntagen til antallet af medlemmer i de kommunale råd. I henhold til lov om kommunernes styrelse § 5 skal antallet af kommunalbestyrelsesmedlemmer i primærkommunerne være mindst 5 og højst 25. Med undtagelse af Sengeløse, der har 7, og Dragør, Ledøje-Smørum, Store Magleby og Læssø, der alle har 9 medlemmer, har ingen kommune under 11 kommunalbestyrelsesmedlemmer. Da der i henhold til den kommunale valglovs § 12, stk. 3, kan opstilles 4 mere, end der skal vælges, vil der således, med undtagelse af de ovennævnte 5 kommuner, i alle landets kommuner kunne opstilles i hvert fald 15 kandidater på hver kandidatliste, og det skønnes ikke at være rimeligt, at antallet af stillere kan være mindre end det antal kandidater, der vil kunne opstilles.

Det skal i denne forbindelse bemærkes, at bortset fra de nævnte 5 kommuner samt København, Odense, Århus og Ålborg kommuner, er antallet af kommunalbestyrelsesmedlemmer i de øvrige 268 kommuner følgende:

17 kommuner	har 11 medlemmer
27 kommuner	har 13 medlemmer
76 kommuner	har 15 medlemmer
69 kommuner	har 17 medlemmer
30 kommuner	har 19 medlemmer
41 kommuner	har 21 medlemmer
8 kommuner	har 25 medlemmer.

I over halvdelen af landets kommuner udgør antallet af kommunalbestyrelsesmedlemmer således 15 eller 17, og der kunne derfor være anledning til at søge antallet af stillere yderligere sat i vejret.

Spørgsmål 5:

Hvor mange kommuner i Danmark brugte endnu ved sidste kommunalvalg stemmesedler uden navne?

Svar:

Som hovedregel skal stemmesedler til brug ved de kommunale valg i henhold til den kommunale valglovs § 16, stk. 4, indeholde navnene på de opstillede kandidater, men kommunalbestyrelserne i kommuner, hvor der er flere end 5.000 indbyggere, kan dog bestemme, at kandidaternes navne ikke skal opføres på stemmesedlerne, jfr. § 16, stk. 5. Ved de kommunale valg i marts 1970 gjorde kun Københavns og Frederiksberg kommune brug af denne bestemmelse.

Tilsvarende gælder ved amtsrådsvalg, jfr. den kommunale valglovs § 41, stk. 1; ingen amtsråd gjorde brug af bestemmelsen ved de sidste amtsrådsvalg.

Spørgsmål 6:

Udvalget beder ministeren om at indhente Kommunernes Landsforenings og Amtsrådsforeningens kommentar til det af ministeren på udvalgets anmodning fremsendte udkast til ændringsforslag. (Ændringsforslag nr. 4 og nr. 8).

Svar:

Som det fremgår af underbilag 1 og 2 til spørgsmål 6 har ingen af foreningerne bemærkninger eller indvendinger mod udkastet til ændringsforslaget.

Spørgsmål 7:

Vil det fremkalde særlige problemer i Københavns kommune, hvis kandidaternes navne skal påføres stemmesedlerne?

Svar:

Københavns borgerrepræsentation består af 55 medlemmer; der kan på enhver af kandidatlisterne opstilles 59 kandidater, jfr. den kommunale valglovs § 12, stk. 3, hvor efter en kandidatliste ikke må indeholde flere navne end 4 mere, end der skal vælges.

Antallet af de opstillede kandidater har ved de sidste 3 valg til borgerrepræsentationen været følgende:

6. marts 1962: 296 kandidater på 9 lister

8. marts 1966: 265 kandidater på 9 lister

3. marts 1970: 237 kandidater på 10 lister.

Der har således gennem de sidste år været en nedgang i antallet af opstillede kandidater, medens antallet af kandidatlisters stort set har været uforandret. Antallet af opstillede kandidater på de enkelte lister varierer fra

2-55; ingen af kandidatlisterne har således opstillet det maximale antal kandidater.

Såfremt alle kandidatlisters (partiers) havde opstillet det maximale antal kandidater, ville antallet af kandidater ved sidste valg være kommet op på 590. Det siger sig selv, at det vil være udelukket at fremstille *anvendelige* stemmesedler, der indeholder næsten 600 kandidatnavne, men selv en stemmeseddel, der kun indeholder det halve antal kandidatnavne ville være særdeles uoverskuelig, og desuden ville det være forbundet med tekniske vanskeligheder at fremstille den.

Den karton, hvoraf stemmesedler fremstilles, oparbejdes normalt i et format af 50 × 65 cm, men op mod et valg kan kartonen oparbejdes i dobbelt format, det vil sige 100 × 65 cm. En stemmeseddels længde kan således ikke blive mere end 100 cm. Den længste stemmeseddel ved de sidste kommunale valg var stemmesedden fra amtsrådsvalget i Københavns amt; den var 86 cm lang og 20 cm bred og indeholdt 146 kandidatnavne opførte i 3 kolonner og fordelt på 8 kandidatlisters (partiers).

En stemmeseddel med samme opstilling og typografi som amtsrådsstemmesedlen, men indeholdende 240 kandidatnavne fordelt på 10 kandidatlisters ville blive ca. 120 cm lang, altså 20 cm længere end kantonens længde. Man måtte derfor gøre stemmesedlen bredere ved at opføre kandidatnavnene i 4 kolonner, og stemmesedlen ville da få en størrelse på ca. 100 × 30 cm. En stemmeseddel af dette format vil ikke være nem at have med at gøre, hverken for vælgerne eller for valgstyrrerne.

Men såfremt antallet af kandidatlisters måtte blive forøget, eller såfremt det sædvanlige antal kandidatlisters udnyttede retten til at opstille det maximale antal kandidater, måtte man opføre navnene i 10 kolonner, og stemmesedlen ville få en størrelse på 100 × 65 cm svarende til det største format, stemmeseddelkartonen kan oparbejdes i. En sådan stemmeseddel vil ikke kunne anvendes i praksis.

Om de øvrige praktiske vanskeligheder, der vil gøre sig gældende, såfremt kandidatnavnene skal påføres stemmesedlerne, henvises til et af Københavns statistiske kontor udarbejdet notat (se underbilag til spørgsmål 7).

Spørgsmål 8:

Indenrigsministerens kommentar ønskes til en ordning, hvor de overskydende personlige stemmer bliver *listestemmer*.

Svar:

Den ordning, hvorefter en vælger kan afgive sin stemme enten på en enkelt kandidat eller på en hel liste i den opstillede rækkefølge, blev indført ved den kommunale valglov af 1924.

Tidligere — dvs. efter den kommunale valglov af 1908 — havde vælgeren kun adgang til at afgive sin stemme på en liste. Kandidaterne blev derfor altid valgte i listens rækkefølge, og vælgeren havde således ikke nogen mulighed for at ændre den rækkefølge, der var bestemt ved opstillingen af kandidatlisten.

I 1921 nedsattes ved lov af 29. april en kommission, der blandt andet fik til opgave at undersøge spørgsmålet om evt. ændring af den fremgangsmåde ved foretagelsen af kommunale valg, der er foreskrevet i lov nr. 79 af 20. april 1908. I den betænkning, som valglovskommissionen afgav i 1922, udtalte et flertal, at man burde imødekomme det navnlig i landkommunerne udbredte ønske blandt vælgerne om adgang til at vælge imellem de på en kandidatliste opførte personer, således at vælgeren ved afkrydsning på stemmesedlen vil have mulighed for at ændre den rækkefølge, hvori kandidaterne er opførte.

Som følge af den foreslåede adgang til at stemme på en bestemt af listens kandidater drøftede kommissionen forskellige metoder angående valgets opgørelse for at finde en opgørelsesmåde, som kunne tilvejebringe et passende forhold mellem den indflydelse, de på listen som sådan afgivne stemmer (listestemmer) og de på bestemte kandidater afgivne stemmer (personlige stemmer) skulle have på de enkelte kandidaters valg. Kommissionens flertal foreslog indførelse af det belgiske system, der havde været anvendt siden 1899, og som i praksis havde virket tilfredsstillende, idet det giver adgang til at fremhæve en enkelt kandidat, uden dog at et mindretal derved vil kunne øve en uforholdsmæssig indflydelse på valgets udfald.

Den belgiske metode, der som nævnt blev indført i valgloven i 1924, går ud på følgende:

Når antallet af medlemmer, der skal væl-

ges af en liste, er bestemt, findes listens fordelingstal ved at dividere listens samlede stemmetal — altså både personlige og listestemmer — med et tal, der er én større end det antal kandidater, der skal vælges af listen. Det ved divisionen fremkomne tal forhøjes til det nærmest følgende hele tal, og dette tal er listens fordelingstal. Derefter fordeles de afgivne listestemmer, således at man — så langt listestemmerne rækker — tildeler kandidaterne i den rækkefølge, hvori de er opført på listen, så mange listestemmer, at de med deres personlige stemmer sammen med de tillagte listestemmer opnår fordelingstallet. Når man på denne måde har fordelt alle listestemmerne, erklæres de kandidater, der har opnået fordelingstallet, for valgt i den rækkefølge, hvori de er opført på listen. Opnås det ikke på denne måde at få udpeget alle de kandidater, der skal vælges, erklæres i rækkefølge efter størrelsen af de opnåede stemmetal — dvs. personlige og tillagte listestemmer tilsammen — så mange af listens øvrige kandidater for valgte, som endnu skal vælges af listen.

Ved den belgiske metode svækkes indflydelsen af listeordenen en del, og der søges samtidig at give listen og de enkelte kandidater en passende indflydelse efter stemmetal; der tages dog det hensyn til listeordenen, at de, der har opnået fordelingstallet, altid erklæres valgte i dens rækkefølge, hvilket ikke er uden praktisk betydning, hvor lokale partiførere stilles først på listerne.

I mange tilfælde vil sådanne lokale partiførere virke som stemmemagneter, således at en stor del af vælgerne foretrækker at stemme personligt på en sådan kandidat, hvorved denne opnår et stort overskud af personlige stemmer. Efter metoden ses der ved den videre udtagelse af de valgte kandidater bort fra sådanne stemmeoverskud, og det spørgsmål er rejst, om overskydende personlige stemmer ikke burde betragtes som listestemmer og fordeles til de ikke-valgte kandidater på samme måde, som de egentlige listestemmer bliver det.

Hertil skal bemærkes, at medens det må formodes, at den vælger, der afgiver en listestemme, enten er indifferent over for personspørgsmålet eller også har godkendt den opstillede listeorden og derfor er indforstået med, at hans stemme, for så vidt den ikke er nødvendig til at indvælge listens

spidskandidat, overføres til kandidat nr. 2 eller 3, kan man ikke uden videre gå ud fra, at den vælger, der foretrækker at afgive en personlig stemme, selv om det er på listens spidskandidat, er indforstået med, at hans stemme overføres til en anden kandidat på listen. Netop ved sammensætningen af en kandidatliste til et kommunalt valg kan lokale forhold i høj grad spille ind, og det er derfor tænkeligt, at vælgeren — såfremt han havde mulighed for at afgive en subsidær stemme — ville foretrække, at denne subsidære stemme gik til en kandidat, der måtte være opført længere nede på listen. Af denne grund ville det være betænkeligt at lade overskydende personlige stemmer blive listestemmer.

Men hertil kommer, at en sådan ordning trækker i den modsatte retning end den gældende ordning, der tilstræber at tillægge den personlige stemmeafgivning mere vægt, idet den vil modvirke eller vanskeliggøre, at kandidater, der er placeret længere nede på listen, opnår valg. Et evt. overskud af personlige stemmer vil blive fordelt til kandidaterne i listens rækkefølge, og derfor vil kandidater, der er placeret højere oppe på listen, lettere opnå fordelingsstallet og blive valgte forud for kandidater, der har større antal personlige stemmer, men som er placeret længere nede på listen. Eksempelvis skal henvises til underbilaget til spørgsmål 8 vedrørende udpegningen af de valgte kandidater for liste A og C i Gladsaxe kommune og liste A i Esbjerg kommune.

En opgørelse omfattende hele landet viser, at ved kommunalbestyrelsesvalgene i 1970 blev 548 af i alt 4677 valgte kandidater valgt som overspringere, dvs. kandidater, der på listen har et højere kandidatnummer end det antal kandidater, listen skal vælge. Såfremt overskydende personlige stemmer (udover fordelingsstallet) tillægges listestemmerne og fordeles som disse, vil antallet af overspringere kun udgøre 323, heraf 66, der i personlige stemmer har opnået fordelingsstallet eller derover. Da disse 66 under alle omstændigheder vil blive valgt, ville en ordning, hvor de overskydende personlige stemmer bliver listestemmer, således medføre, at antallet af de øvrige overspringere ville gå ned fra 482 til 257, dvs. at yderligere 225 kandidater ville blive valgt i listens rækkefølge.

Spørgsmål 9:

Vil indenrigsministeren kunne acceptere følgende affattelse af § 43, stk. 3, sidste punktum:

„Er der anmeldt personlige stedfortrædere, udgår de ikke valgte kandidater samt disse kandidaters stedfortrædere af den anmeldte kandidatliste, medmindre de *eller de ikke valgte kandidater, som de er stedfortrædere for*, tillige er opført som stedfortrædere for valgte kandidater“?

Svar:

Den kommunale valglovs § 43, stk. 3, er i sin nugældende affattelse sålydende:

„De på en kandidatliste opførte kandidater, der ikke erklæres for valgte, betragtes, såfremt der ikke er anmeldt personlige stedfortrædere for de enkelte kandidater, som stedfortrædere for de valgte af samme liste i den rækkefølge, i hvilken de er opført på listen, idet bestemmelserne i stk. 2, 2.-3. punktum, dog finder tilsvarende anvendelse. Er der anmeldt personlige stedfortrædere, udgår de ikke-valgte kandidater samt disse kandidaters stedfortrædere af den anmeldte kandidatliste, medmindre de tillige er opført som stedfortrædere for valgte kandidater.“

Som følge af udvalgets beslutning om, at der fremtidig bør gælde ens regler for udtagelsen af kandidater og stedfortrædere ved kommunalbestyrelsesvalg og amtsrådsvalg, er ovennævnte lovbestemmelses 1. pkt. foreslået affattet således:

„De på en kandidatliste opførte kandidater, der ikke erklæres for valgte, betragtes, såfremt der ikke er anmeldt personlige stedfortrædere for de enkelte kandidater, som stedfortrædere for de valgte af samme liste *i rækkefølge efter størrelsen af de opnåede stemmer*, jfr. § 24, stk. 6.“ Bestemmelsens 2. pkt. er ikke foreslået ændret; er der anmeldt personlige stedfortrædere for de enkelte kandidater, er det disse og kun disse, der kan indtræde i rådet, såfremt den valgte kandidat får forfald.

Den i udvalgets spørgsmål foreslåede affattelse af § 43, stk. 3, 2. punktum, medfører en udvidelse af antallet af stedfortrædere for den enkelte kandidat, idet ikke blot den valgte kandidats anmeldte personlige stedfortrædere, men også — for så vidt de personlige stedfortrædere tillige er opført som kandidater på listen — disse stedfortræderes

personlige stedfortrædere kan indtræde som stedfortrædere for den valgte kandidat.

Efter de gældende bestemmelser kan der anmeldes indtil 4 stedfortrædere, og såfremt dette sker, vil der næppe være behov for en ændring af bestemmelsen som foreslået. Da det imidlertid også forekommer, at der kun anmeldes en enkelt personlig stedfortræder for hver kandidat, kan den situation opstå, at der ikke er nogen stedfortræder, såfremt kandidatens personlige stedfortræder får forfald, og en ændring som den foreslåede kunne derfor i et sådant tilfælde have nogen berettigelse, idet stedfortræderens stedfortræder vil kunne indtræde.

Som eksempel på en sådan liste kan henvises til kandidatliste C 4 (Lemvig-Vinderup) ved amtsrådsvalget i Ringkøbing amt i 1970. På denne liste var der, som det vil fremgå af underbilag 1 til spørgsmål 9, opstillet 11 kandidater, hver med én personlig stedfortræder. På listen valgtes én kandidat, nemlig kandidatlistens nr. 1; hans anmeldte personlige stedfortræder var kandidatlistens nr. 2. Såfremt såvel den valgte kandidat som hans personlige stedfortræder måtte få forfald, ville kandidat nr. 2's anmeldte stedfortræder kunne indtræde.

Da der kun er anmeldt én stedfortræder for hver kandidat, kan der ikke opstå nogen tvivl om stedfortræderrækkefølgen, men en sådan tvivl vil kunne opstå, såfremt der er anmeldt flere personlige stedfortrædere for hver kandidat.

Som eksempel på en sådan liste kan henvises til kandidatliste D 1 (Herning) ved samme valg. På denne liste var der, som det vil fremgå af underbilag 2 til spørgsmål 9, opstillet 9 kandidater, hver med 4 personlige stedfortrædere. På listen valgtes 4 kandidater, nemlig kandidatlistens nr. 1, 2, 3 og 4; enkelte af de personlige stedfortrædere var tillige opført som kandidater længere nede på kandidatlisten, Kandidat nr. 2's første personlige stedfortræder er således kandidat nr. 5, og hans to første personlige stedfortrædere er henholdsvis kandidat nr. 6 og kandidat nr. 7. Der er ingen tvivl om, at i tilfælde af, at kandidat nr. 2 får forfald, er det hans første personlige stedfortræder — kandidat nr. 5 — der skal indtræde i rådet, men hvis også denne får forfald, vil der opstå tvivl om,

hvem der skal indtræde. Der foreligger to muligheder:

1) enten kandidat nr. 2's anden personlige stedfortræder

2) eller kandidat nr. 5's første personlige stedfortræder.

Godt reale grunde kan anføres for, at kandidat nr. 2's anden personlige stedfortræder skal indtræde. Ikke alene må det antages, at der består et nærmere fællesskab mellem en kandidat og hans personlige stedfortrædere, men desuden må det tages i betragtning, at i tilfælde af en stedfortræders indtræden foreligger der en afledt indtræden, og derfor må den anmeldte stedfortræderrækkefølge for den valgte kandidat følges, således at alle kandidat nr. 2's 4 personlige stedfortrædere i givet fald må indtræde, inden stedfortræderen for stedfortræderen — kandidat nr. 5 — kan indtræde.

Man vil imidlertid også med nogen føje kunne hævde, at når en stedfortræder er indtrådt i rådet, er han medlem af dette på lige fod med de indvalgte medlemmer, og at det derfor må være *hans* personlige stedfortrædere, der i givet fald skal efterfølge ham i rådet, og i så fald vil stedfortræderrækkefølgen blive en anden og stridende mod kandidatlistens intentioner.

Som det vil fremgå af underbilag 2 til spørgsmål 9, er den valgte kandidat nr. 2's første stedfortræder den ikke-valgte kandidat nr. 5, der som *sin* første personlige stedfortræder har den ikke-valgte kandidat nr. 6 og som *sin* anden personlige stedfortræder den ikke-valgte kandidat nr. 7. I tilfælde af kandidat nr. 2's forfald er det hans første stedfortræder — kandidat nr. 5 — der indtræder i rådet; i tilfælde af dennes forfald bliver det ikke kandidat nr. 2's anden personlige stedfortræder, der indtræder, men derimod kandidat nr. 5's første personlige stedfortræder — kandidat nr. 6 — der skal indtræde, og såfremt også denne måtte få forfald, bliver det hans 4 personlige stedfortrædere, der skal indtræde. Såfremt også alle disse måtte få forfald, vil det blive kandidat nr. 5's anden personlige stedfortræder — kandidat nr. 7 — samt dennes 4 personlige stedfortrædere, der skal indtræde, og herefter vil det blive kandidat nr. 5's tredje og fjerde stedfortræder, der skal indtræde, førend kandidat nr. 2's anden

personlige stedfortræder kan indtræde i rådet. Kandidat nr. 2's anden personlige stedfortræder vil således først kunne indtræde som den fjortende stedfortræder, uanset at han er anmeldt som kandidatens anden personlige stedfortræder.

Den i spørgsmålet foreslåede ændring må således suppleres med en bestemmelse, der fastsætter, i hvilken rækkefølge de anmeldte personlige stedfortrædere og disses eventuelle stedfortrædere i givet fald skal indtræde. Selv med en sådan tilføjelse vil bestemmelsen være særdeles vanskelig at administrere, og man må derfor fraråde, at den foreslåede ændring søges gennemført.

Såfremt udvalget måtte ønske gennemført en ordning, hvorefter de ikke-valgte kandi-

dater samt disses stedfortrædere skal kunne være stedfortrædere, når den enkelte kandidats personlige stedfortrædere er opbrugte, skal man foreslå følgende ændring:

0. § 43, stk. 3, sidste pkt., affattes således:

„Er der anmeldt personlige stedfortrædere, indtræder disse i den angivne rækkefølge forud for de ikke-valgte kandidater, således at disse og deres personlige stedfortrædere først indtræder, når den enkelte kandidats personlige stedfortrædere er opbrugte.“

Tilsvarende ændring må i givet fald foretages i bestemmelserne i § 41, stk. 2, 2.-4. pkt. (se ændringsforslag nr. 7 og 9).

Underbilag til spørgsmål 2.

KØBENHAVNS HOSPITALSVÆSEN

Direktoratet.

Den 16. februar 1973.

På given foranledning skal jeg herved resumere mine erfaringer fra folketingsvalget i efteråret 1971, hvor patienter under indlæggelse på hospitaler — in casu Københavns kommunes hospitalsvæsen — efter ændring af valgloven for første gang fik adgang til at afgive stemme til et folketingsvalg ved valghandling på hospitalerne.

Det skal indledningsvis anføres, at Københavns hospitalsvæsen ved tidligere folketings- og kommunalvalg på valgdage har arrangeret Taxa-transport til de forskellige valgsteder for oppegående patienter, hvis tilstand tillod en sådan transport.

Erfaringerne ved afstemningen på hospitalerne i 1971 må absolut karakteriseres som gode, idet omkring halvdelen af patienterne på de somatiske hospitaler afgav deres stemme. På Københavns hospitalsvæsens psykiatriske hospitaler var stemmeprocenten dog væsentlig mindre, ca. 30 pct., på de psykiatriske plejehospitaler (dement-senile patienter), hvor patienternes gennemsnitsalder nærmer sig 80 år, kun mellem 7 og 8 pct. og nogenlunde svarende til stemmeprocenten ved de tidligere valg.

Tilrettelæggelsen af valghandlingen på hospitalerne skete på grundlag af indenrigsministeriets meget klare og udførlige cirkulære — indenrigsministeriets cirkulære nr. 273 af 5. november 1970, der nøje angav valghandlingens tilrettelæggelse og forskellige faser i tiden op til de sidste dage før fristen for afgivelse af stemme. Hospitalerne blev nøje instrueret om at følge cirkulærets bestemmelser og retningslinier, og — som forudsat i cirkulæret — fremsendtes der bl.a. også en for alle hospitalerne fælles vejledning til patienterne.

Det er min opfattelse, at dette meget udførlige grundlag har bevirket, at såvel patienter som personale har været tilstrækkeligt orienteret, og der er da ej heller forekommet nogen form for klage.

På den anden side må det dog fremhæves, at arbejdet med valghandlingen har været meget belastende for hospitalernes personale og især for det administrative personale.

Afstemningen var på samme måde som ved afgivelse af brevstemmer iøvrigt fastsat til at kunne ske i de sidste 3 uger før valget. Denne frist synes vel lang for hospitalspatienter, idet der i den første halve snes dage, hvor stemmemulighed skal foreligge, kun afgives meget få stemmer. Lørdagsåbning for stemmeafgivning i dette tidsrum synes derfor ikke nødvendig.

Den mest tidkrævende procedure er patienternes udfyldning af følgebrevet, der for de ældre patienters vedkommende kan tage op til et kvarter. Hospitalerne har derfor i mange tilfælde måttet være behjælpelig med udfyldning af følgebrevet og har for de patienter, der ej heller kunne underskrive, under tilstedeværelse af to administrationsrepræsentanter måttet underskrive „ifølge fuldmagt“.

De fleste hospitaler havde udarbejdet store skilte alene med partiernes bogstaver, men der var problemer med patienter, der ønskede at stemme personligt.

Det skal anføres, at de københavnske hospitaler for patienter indlagt efter udløbet af fristen for valghandlingen på hospitalerne opretholdt den ovenfor omhandlede taxa-transport til valgstederne.

Det skal endvidere oplyses, at erfaringerne fra folkeafstemningen i oktober 1972, der var tilrettelagt efter de ovenfor omtalte retningslinier, ganske svarede til erfaringerne fra folketingsvalget.

Til slut skal anføres, at de københavnske hospitaler efter aftale med Københavns magistrats 1. afdeling via hospitalsdirektoratet og ved et særligt kvitteringssystem formidlede stemmematerialets omgående aflevering ved folketingsvalget direkte til magistratens 1. afdeling og ved folkeafstem-

Bilag til bet. o. lovf. vedr. kommunale valg.

ningen direkte til folkeregistret, samt at der for aflevering af de den sidste dag afgivne stemmer var truffet speciel aftale, og at denne | ordning har garanteret rettidig aflevering af samtlige afgivne stemmer.

Med venlig hilsen

H. Voldby,
kontorchef.

Underbilag 1 til spørgsmål 6.**AMTSRÅDSFORENINGEN I DANMARK.****Den 23. marts 1973.**

I skrivelse af 5. marts 1973 har indenrigsministeriet anmodet Amtsrådsforeningen om en udtalelse om et på folketingets kommunaludvalgs anmodning udarbejdet udkast til ændringsforslag til forslag til lov om ændring af lov om kommunale valg, der bringer reglerne for udpegning af valgte kandi-

dater til amtsrådsvalg på linje med reglerne for de almindelige kommunalbestyrelsesvalg.

I denne anledning skal man meddele, at Amtsrådsforeningen ikke har indvendinger mod det foreliggende udkast.

Jacob Sørensen.

/ Jens M. Nielsen.

Indenrigsministeriet.

Underbilag 2 til spørgsmål 6.**KOMMUNERNES LANDSFØRENING.**

Den 21. marts 1973.

I skrivelse af 5. marts 1973 har indenrigsministeriet udbedt sig en udtalelse fra landsforeningen over et udkast til ændringsforslag til forslag til lov om ændring af lov om kommunale valg, der bringer reglerne for udpegning af valgte kandidater til amts-

rådvalg på linje med reglerne for de almindelige kommunalbestyrelsesvalg.

I denne anledning skal man meddele, at det nævnte udkast ikke giver landsforeningen anledning til bemærkninger.

Jens Mathiasen.

/ E. Krarup.

Indenrigsministeriet.

Underbilag til spørgsmål 7.

STADEN KØBENHAVNS STATISTISKE KONTOR

Den 16. april 1973.

På foranledning af en telefonisk forespørgsel angående eventuel fremtidig opførelse af kandidatnavne på stemmesedlerne til kommunale valg skal man meddele følgende oplysninger om antallet af opstillede kandidater ved de foregående 6 valg til Københavns borgerrepræsentation:

Kommunale valg:	Antal opstillede kandidater:
1950	275
1954	226
1958	228
1962	296
1966	265
1970	237

Det kan supplerende anføres, at en stemmeseddel med 300 kandidatnavne mindst vil antage dimensionerne 50 × 75 cm, altså i forhold til folketingsvalgets stemmesedler en tilsvarende længde, men den femdobbelte bredde. En sådan stemmeseddel vil give anledning til en lang række praktiske problemer, hvoraf følgende skal nævnes:

- 1) Allerede ved valgstedernes ekspedition af vælgerne måtte bordpladsen og antallet af tilforordnede vælgere udvides væsentligt. Behovet for stemmekasser vil blive femdoblet.
- 2) Endvidere skal der indrettes udvidet skriveplads i stemmerummene.
- 3) Der må også regnes med en forøget assistance til vælgere, som ønsker nærmere oplysning om forståelsen og den praktiske anvendelse af de nye stemmesedler. Dette vil yderligere understøtte behovet for et forøget personale på valgstederne.
- 4) Herudover må der regnes med, at afstemningen „pr. vælger“ tager længere tid, et forhold, hvis virkninger faktisk ikke kan overskues.

- 5) Optællingen på valgstederne vil blive betydelig vanskeligere end hidtil. Den vil kræve mere plads, større borde og endvidere tage mere tid.
- 6) Indpakkings- og transportproblemerne bliver væsentlig større, og også af den grund vil der blive tale om et forøget personale.
- 7) Fintællingen, hvor de personlige stemmer gøres op, vil blive meget mere arbejdskrævende. Hvis resultaterne skal foreligge rettidigt, må der derfor regnes med en væsentlig forøgelse af fintællingspersonalet, ligesom også lokalebehovet til dette formål vil blive betydeligt større.

Disse synspunkter gælder under den forudsætning, at man kan klare sig med en stemmeseddel af det nævnte omfang (ca. 50 × 75 cm, svarende til det femdobbelte af stemmesedlen fra et folketingsvalg). Af forståelige grunde må man imidlertid regne med, at en ordning med navne på stemmesedlerne vil medføre en tendens til, at alle lister så ydte muligt vil anmelde det maksimale antal kandidater, hvilket med f. eks. 10 lister som i 1970 ville kunne bringe antallet af navne op over 500.

Endelig indebærer kravet om kandidatnavne på stemmesedlerne en mulighed for reel chikane, hvis virkninger kan nærme sig en umuliggørelse af et kommunevalgs gennemførelse; det er jo særdeles nemt at få opstillet kandidater til et kommunalvalg.

Til sidst skal nævnes, at allerede en stemmeseddel i formatet 50 × 75 cm må skønnes at ligge nær grænsen for det i praksis anvendelige, og det skal i samme forbindelse anføres, at bogstavtyperne på stemmesedlen ikke kan være mindre end dem, der ligger til grund for beregningen af dette format.

Med venlig hilsen

J. Wedebye.

Til Magistratens 1. afdeling, Rådhuset.

Underbilag til spørgsmål 8.

GLADSAXE KOMMUNE	Stemmer			Valgt nr.	Stedfor- træder nr.
	Personlige	Liste- stemmer	I alt		
Liste A	21735	2109	23844		
17 mandater, Fordelingstal: 1325					
heraf $\frac{1}{4}$: 331 $\frac{1}{4}$					
1. Erhard Jacobsen	20147		20147	1	
2. Tove Smidth	536	789	1325	2	
3. Inger Schaldemose	135	1190	1325	3	
4. Leo Toldsted	57	130	187	4	
5. Tage Hansen	74		74	7	
6. Aksel Jensen	64		64	9	
7. Erling Schrøder	73		73	8	
8. Jens Thind-Andersen	63		63	10	
9. Ib Larsen	118		118	5	
10. Peder Kjeldsen	20		20		1
11. Lars Nielsen	52		52	12	
12. Lauge Dalgård	32		32	14	
13. Ole Andersen	15		15		2
14. Per Elskær	80		80	6	
15. Birgit Fjelde	61		61	11	
16. Carl Erik Slivsgård	23		23	17	
17. Kaj Bruhn Andersen	26		26	15	
18. Gythe Hansen	21		21		3
19. Irving Alslund	43		43	13	
20. Kaj Pedersen	15		15		4
21. Karin Søjberg	18		18		5
22. Verner Villumsen	13		13		6
23. Vagn Jensen	24		24	16	
24. Minna Nielsen	13		13		7
25. Mogens Pilegaard	12		12		8

Behandles overskydende personlige stemmer — udover fordelingsstallet — som listestemmer, fås følgende resultat:

1. Erhard Jacobsen	20147	(18822)	1325	1
2. Tove Smidth	536	789	1325	2
3. Inger Schaldemose	135	1190	1325	3
4. Leo Toldsted	57	1268	1325	4
5. Tage Hansen	74	1251	1325	5
6. Aksel Jensen	64	1261	1325	6
7. Erling Schrøder	73	1252	1325	7
8. Jens Thind-Andersen	63	1262	1325	8
9. Ib Larsen	118	1207	1325	9
10. Peder Kjeldsen	20	1305	1325	10
11. Lars Nielsen	52	1273	1325	11
12. Lauge Dalgård	32	1293	1325	12
13. Ole Andersen	15	1310	1325	13
14. Per Elskær	80	1245	1325	14
15. Birgit Fjelde	61	1264	1325	15

16. Carl Erik Slivsgård	23	1302	1325	16	
17. Kaj Bruhn Andersen	26	1299	1325	17	
18. Gythe Hansen	21	1160	1181		1
19. Irving Alslund	43		43		2
20. Kaj Pedersen	15		15		3
21. Karin Søjberg	18		18		4
22. Verner Villumsen	13		13		5
23. Vang Jensen	24		24		6
24. Minna Nielsen	13		13		7
25. Mogens Pilegaard	12		12		8

GLADSAXE KOMMUNE

Liste C	7745	2015	9760		
7 mandater. Fordelingstal: 1221					
heraf $\frac{1}{4}$: 305 $\frac{1}{4}$					
1. Poul Schlüter	6310		6310	1	
2. G. Malling Kiær	106	1115	1221	2	
3. Valborg Olsen	313	900	1213	3	
4. Bruno Andersen	54		54		1
5. Svend E. Harders	145		145	5	
6. Lars Abel	125		125	6	
7. Børge Madsen	74		74		2
8. Otto Marcussen	120		120	7	
9. Sv. E. Lunddal Jensen	60		60		3
10. Kirsten Beck	153		153	4	
11. K. D. Ditlevsen	42		42		4
12. Simone Bøttern Larsen	51		51		5
13. C. J. Andersen	41		41		6
14. Ennie Hansen	38		38		7
15. Erik Gerhøj	27		27		8
16. Hans Henning Pedersen	24		24		9
17. Peder Qvist-Hansen	17		17		10
18. T. Burkal	29		29		11
19. Frank Nørager	16		16		12

Behandles overskydende personlige stemmer — udover fordelingsallet — som listestemmer, fås følgende resultat:

1. Poul Schlüter	6310	(5089)	1221	1	
2. G. Malling Kiær	106	1115	1221	2	
3. Valborg Olsen	313	908	1221	3	
4. Bruno Andersen	54	1167	1221	4	
5. Svend E. Harders	145	1076	1221	5	
6. Lars Abel	125	1096	1221	6	
7. Børge Madsen	74	1147	1221	7	
8. Otto Marcussen	120	595	715		1
9. Sv. E. Lunddal Jensen	60		60		2
10. Kirsten Beck	153		153		3
11. K. D. Ditlevsen	42		42		4
12. Simone Bøttern Larsen	51		51		5
13. C. J. Andersen	41		41		6
14. Ennie Hansen	38		38		7
15. Erik Gerhøj	27		27		8
16. Hans Henning Pedersen	24		24		9

17. Peder Qvist-Hansen	17	17	10
18. T. Burkal	29	29	11
19. Frank Nørager	16	16	12

ESBJERG KOMMUNE

<i>Liste A</i>	18767	2957	21724	
17 mandater. Fordelingstal: 1207				
heraf $\frac{1}{4}$: 301 $\frac{3}{4}$				
1. Henning Rasmussen	16107		16107	1
2. Søren Mathiesen	183	1024	1207	2
3. Albert Jensen	88	1119	1207	3
4. Willy Ottosen	75	814	889	4
5. Egon Clausen	229		229	6
6. Reidar Faurbye	36		36	1
7. Poul Erik Bech	46		46	17
8. Irma Nielsen	197		197	9
9. Børge Nielsen	209		209	8
10. Asbjørn Jakobsen	170		170	12
11. Peter Bentzen	180		180	11
12. Henning Madsen	157		157	13
13. Johan Peter Theil	196		196	10
14. Johanne Rasmussen	76		76	14
15. Kaj Hansen	220		220	7
16. Svend Aage Nielsen	56		56	15
17. Bruno Kirketerp	51		51	16
18. Alfred K. Nielsen	254		254	5
19. Birgit Pedersen	44		44	2
20. Ricardt Gram	33		33	3
21. Marius Jensen	44		44	4
22. Ib Ansgar Jensen	24		24	5
23. Finn Rønhøj Christensen	13		13	6
24. Ellen Søndergård	39		39	7
25. Peter Meyer	40		40	8

Behandles overskydende personlige stemmer — udover fordelings-tallet — som listestemmer fås følgende resultat:

1. Henning Rasmussen	16107	(14900)	1207	1
2. Søren Mathiesen	183	1024	1207	2
3. Albert Jensen	88	1119	1207	3
4. Willy Ottosen	75	1132	1207	4
5. Egon Clausen	229	978	1207	5
6. Reidar Faurbye	36	1171	1207	6
7. Poul Erik Bech	46	1161	1207	7
8. Irma Nielsen	197	1010	1207	8
9. Børge Nielsen	209	998	1207	9
10. Asbjørn Jakobsen	170	1037	1207	10
11. Peter Bentzen	180	1027	1207	11
12. Henning Madsen	157	1050	1207	12
13. Johan Peter Theil	196	1011	1207	13
14. Johanne Rasmussen	76	1137	1207	14
15. Kaj Hansen	220	987	1207	15
16. Svend Aage Nielsen	56	1151	1207	16
17. Bruno Kirketerp	51	1156	1207	17

18. Alfred K. Nielsen.....	254	714	968	1
19. Birgit Pedersen.....	44		44	2
20. Ricardt Gram.....	33		33	3
21. Marius Jensen.....	44		44	4
22. Ib Ansgar Jensen.....	24		24	5
23. Finn Rønhøj Christensen.....	13		13	6
24. Ellen Søndergård.....	39		39	7
25. Peter Meyer.....	40		40	8

Underbilag 1 til spørgsmål 9.

Kandidatliste C 4 (listebetegnelse Det konservative Folkeparti, Lemvig-Vinderup kredsene).

Kandidater	Eventuelt anmeldte personlige stedfortrædere:	
1 Lars Raakjær	1 Håkon Rysgaard	2
	3	4
2 Håkon Rysgaard	1 Harald Gade	2
	3	4
3 Anton Tangsig Christensen	1 Niels Gjelstrup	2
	3	4
4 Carl-Eric Nørgaard	1 Erik Lysgaard	2
	3	4
5 Niels Gjelstrup	1 Grete Jepsen	2
	3	4
6 Ellen Lund Pedersen	1 Bjarne Christensen	2
	3	4
7 Grete Jepsen	1 Peter Skytte	2
	3	4
8 Johs. Hoffmann	1 Knud Sloth	2
	3	4
9 Peter Skytte	1 Grete Jepsen	2
	3	4
10 Knud Sloth	1 Asger Karlsen	2
	3	4
11 Asger Karlsen	1 Sv. Fischer Malskjær	2
	3	4

Underbilag 2 til spørgsmål 9.

Kandidatliste D 1 (listebetegnelse Venstre, Herning kredsen).

Kandidater:	Eventuelt anmeldte personlige stedfortrædere:	
1 Jens Mathiasen	1 Harald Kampmann	2 Hans Adolf Wegeberg
	3 Svend Præst	4 Ester Tølbøll
2 Anton Kristensen	1 Arne Lauridsen	2 Anders Andersen
	3 Lars Aage Ottosen	4 Ole Vestergaard Jensen
3 Thomas Poulsen	1 Peder A. Jørgensen	2 Kristian Skov Olesen
	3 Oskar Odgaard Stentoft	4 Knud Munck Nielsen
4 Aage Petersen	1 Julius Kristensen	2 K. Peder Søndergaard
	3 Kristian Kjeldsen	4 Alice Lund
5 Arne Lauridsen	1 Chr. Jørgensen	2 Ejnar Krath
	3 Anders Kristian Andersen	4 Axel Merrild
6 Chr. Jørgensen	1 Niels Jeppesen	2 Palle Fløe Merrild
	3 Mads Thomsen	4 Therkel Hansen
7 Ejnar Krath	1 Svend Aage Jensen	2 Frede Emil Bækgaard
	3 Steffen Krog	4 Svend Aage Skorstensgaard
8 Ester Tølbøll	1 Lisa Flensborg	2 Aase Christensen
	3 Else Weter Carlsen	4 Birthe Skov Christensen
9 Kirsten Enevoldsen	1 Henning Møller	2 Hanne Elgaard
	3 Karl B. Aaby	4 Poul Erik Mathiasen

Bilag 2.**KOMMUNERNES LANDSFORENING.**

Den 5. januar 1973.

Indenrigsministeren har den 8. november d. å. fremsat forslag til lov om ændring af lov om kommunale valg, hvorefter den kommunale valglov foreslås ændret, således at der åbnes adgang for vælgere, der er indlagt på offentlige eller private sygehuse m. v. samt vælgere, der er indsat i en af fængselsvæsenets institutioner, til at afgive stemme ved kommunale valg.

Kommunernes Landsforening skal i denne anledning tillade sig at henstille til folketingsudvalgets overvejelse, hvorvidt der i forbindelse med denne ændring af den kommunale valglov eventuelt vil være anledning til at foretage en ændring af lovens § 5, stk. 2.

I medfør af lovens § 5, stk. 2, har de, der er optaget på valglisten, men ikke længere har fast bopæl i vedkommende kommune, ikke ret til at afgive stemme. I medfør af § 7 i bekendtgørelse om optagelse på og slettelse af folketingsvalglisten ved flytning kan

optagelse på tilflytterlisten ikke finde sted i tiden mellem et valgs udskrivning og valgets afholdelse. Udskrives valget med længere varsel end 14 dage, skal optagelse på tilflytterlisten dog finde sted, såfremt meddelelse fra fraflytningskommunen om optagelse på valglisten i fraflytningskommunen er kommunalbestyrelsen i tilflytningskommunen i hænde senest 14 dage før valgets afholdelse, og den pågældende vælger inden samme frist har anmeldt flytningen til tilflytningskommunens folkeregister.

Dette vil i praksis sige, at en vælger, der flytter indenfor de sidste 14 dage før et kommunalvalgs afholdelse er afskåret fra at stemme, idet han ikke kan stemme i fraflytningskommunen, hvor han ikke længere har fast bopæl (men er optaget på valglisten), og heller ikke kan stemme i tilflytningskommunen, hvor han ikke kan optages på valglisten.

Jens Mathiasen.

/ O. Ingvartsen.

Bilag 3.

Indenrigsministerens bemærkninger til bilag 2.

Kommunernes Landsforening har henstillet til folketingsudvalgets overvejelse, hvorvidt den kommunale valglovs § 5, stk. 2, hvorefter „de, der er optaget på valglisten, men ikke længere har fast bopæl i vedkommende kommune, ikke har ret til at afgive stemme“, bør ændres i forbindelse med den forestående ændring af den kommunale valglov.

En til § 5, stk. 2 tilsvarende bestemmelse fandtes allerede i den kommunale valglov af 20. april 1908, men den nugældende formulering er indsat ved lov nr. 446 af 21. december 1965. Ved denne lov ophævedes bestemmelserne om udarbejdelse af særlige valglisten til brug ved de kommunale valg, idet det samtidig bestemtes, at de valglisten, der udarbejdes i henhold til lov om valg til folketinget, også skal anvendes ved de kommunale valg. Denne ændring indebar, at også tilflyttere fik adgang til at afgive stemme ved kommunale valg.

Efter de oprindelige bestemmelser var valgretten til de kommunale råd bl.a. betinget af bopæl i vedkommende kommune ved valgets foretagelse samt af en vis længere forudgående bopæl i valgkommunen. I den kommunale valglov af 29. marts 1924 krævedes der således udover bopæl ved valgets foretagelse desuden bopæl uden afbrydelse i kommunen siden 1. januar i det kalenderår, der lå forud for valgets foretagelse. Valgretten var således dengang betinget af et uafbrudt ophold i kommunen af indtil 14 måneders varighed, men ved lov nr. 290 af 22. januar 1936 nedsattes bopælskravet til ca. 4 måneder, idet man blot siden 15. november forud for valget skulle have fast bopæl i vedkommende kommune.

Kravet om et forudgående længere ophold ophævedes ved lov nr. 366 af 22. december

1953, således at man blot skulle have bopæl i kommunen på det tidspunkt, da de kommunale valglisten udarbejdedes, d.v.s. at tilflytning måtte have fundet sted den sidste dag i januar måned. For at kunne udøve valgret skulle man dog have bevaret bopæl på det tidspunkt, da det kommunale valg afholdtes. Ved at gå over til at anvende folketingsvalglisten også ved de kommunale valg opnåede man, at også personer, der flyttede i tiden efter den 31. januar og indtil 14 dage før valget, kunne afgive stemme i tilflytningskommunen, hvorimod personer, der flyttede i de sidste 14 dage forud for et valg, ikke kunne afgive stemme, hverken i tilflytningskommunen eller i fraflytningskommunen. I tilflytningskommunen er stemmeafgivning udelukket, fordi optagelse på tilflytterlisten af tekniske grunde ikke kan ske i de sidste 14 dage før valget, og i fraflytningskommunen er stemmeafgivning ligeledes udelukket, fordi den pågældende ikke længere har fast bopæl i kommunen, hvilket er en betingelse for valgret til de kommunale råd.

Af tekniske grunde vil optagelse på tilflytterlisten fortsat ikke kunne ske i de sidste 14 dage forud for et valg, og såfremt de personer, der måtte flytte i de sidste 14 dage før et valg, skal have adgang til at stemme, vil det kun kunne ske ved, at man tillægger dem ret til at afgive stemme i den kommune, hvortil de ikke længere har nogen tilknytning i form af fast bopæl.

En imødekomme af Landsforeningens forslag vil således indebære, at man må bortse fra kravet om fast bopæl i den kommune, hvor der stemmes, der er udtryk for, at en vælger kun bør have indflydelse på valget i den kommune, som han igennem sin bopæl har et interessesfællesskab med.

Indenrigsministeriet finder det derfor betænkeligt at gå ind for en imødekommelse af Landsforeningens forslag, for så vidt som

dette nødvendigvis vil medføre et afgørende
brud med det grundlag, hvorpå valgretten
til de kommunale råd hidtil har bygget.

Bilag 4.

Notat vedrørende forslag til lov om ændring af lov om kommunale valg.

(*Indenrigsministerens skriftlige kommentar til samrådsspørgsmål*).

Udvalget ønsker under et kommende samråd at uddybe følgende spørgsmål:

Er der mulighed for at give hjemmeliggende syge og gamle adgang til at stemme pr. brev?

Hvorledes er erfaringerne fra Sverige, hvor en sådan ordning findes?

Kommentar:

I Sverige har hjemmeliggende vælgere kunnet afgive stemme siden 1966, hvorimod der ikke i Norge er adgang til stemmeafgivning for de hjemmeliggende vælgere.

I Sverige er ordningen den, at en vælger, der på grund af sygdom, skade, manglende forlighed eller høj alder ikke er i stand til at indfinde sig på afstemningsstedet, kan indgive - d.v.s. lade aflevere - sin stemmeseddel af en ham nærstående person over 18 år, der enten kan være vælgerens barn eller barnebarn, hans fader, moder eller søskende eller vælgerens værge. Stemmeafgivning skal ske i overværelse af den, som skal aflevere stemmesedlen til valgstyrene, samt et særligt tilkaldt vidne, der ikke må være vælgerens ægtefælle eller barn og ej heller barn af ægtefællen.

Vælgeren skal selv foretage afstemningen, der i Sverige består i at nedlægge en stemmeseddel i en særlig valgkuvert (underkuvert) og tilklæbe denne. Derpå skal vælgeren på en såkaldt yderkuvert afgive en erklæring på hæder og samvittighed om, at han på grund af sygdom ikke er i stand til at indfinde sig på afstemningsstedet. Såvel den, som skal aflevere stemmesedlen, som det særlige vidne skal attestere, at vælgeren egenhændigt har underskrevet den afgivne erklæring, og at der ikke dem bekendt er noget, der strider imod den afgivne erklæring. Den således afgivne stemme skal afleveres på selve valgdagen på vælgerens af-

stemningssted, hvor valgstyrene underkaster den afgivne stemme en nærmere prøvelse.

Denne ordning er en videreudbygning af den gældende bestemmelse om ægtefælleafstemning, hvorefter den ene ægtefælle — samtidig med at han selv afgiver stemme — kan aflevere den anden ægtefælles brevstemme. Formålet med denne særlige bestemmelse, der indførtes i 1921, samtidig med at svenske kvinder fik stemmeret til rigsdagens 2. kammer, var at lette gifte kvinders deltagelse i de almindelige valg, idet det erkendtes, at det navnlig på landet, men også andre steder, hvor afstanden til afstemningsstedet var betydelig, kunne være forbundet med de største vanskeligheder for en hustru at forlade hjem og børn sammen med sin mand.

Det blev forud for indførelsen af ovennævnte ordning navnlig overvejet, hvorvidt man af valgsikkerhedshensyn samt for at undgå misbrug af ordningen iøvrigt i stedet burde indføre et system med ambulerende stemmemodtagere.

I en betænkning „Vissa frågor rörande allmänna val“ afgivet i 1961, i hvilken man bl.a. behandlede spørgsmålet om, hvorledes de i hjemmet sengeliggende syge kunne få mulighed for at afgive stemme, blev det fastslået, at der kun kunne vælges mellem et system med ambulerende stemmemodtagere og et system med stemmeafgivning pr. brev i hovedsagen efter de samme regler, som gælder for afgivning af stemme gennem ægtefælle. Den nedsatte kommission afvejede fordele og ulemper ved de 2 systemer; den fandt, at systemet med stemmeafgivning gennem ægtefælle havde været praktiseret så længe, at der ikke skulle være større vanskelighed ved at udbygge systemet til også at omfatte syge personer, men den erkendte, at set ud fra et valgsikkerheds synspunkt frembød dette

system visse problemer, som kunne undgås, såfremt man anvendte et system med ambulerende stemmemodtagere. Af hensyn til stemmehemmeligheden mente kommissionen, at systemet med ambulerende stemmemodtagere burde foretrækkes fremfor et system med stemmeafgivning pr. brev, men kommissionen afstod dog fra at udarbejde noget forslag herom.

I en slutbetænkning „Några valfrågor“ afgivet i 1963 tog kommissionen spørgsmålet om syges stemmeafgivning op til ny overvejelse. Kommissionen erkendte nu, at et system med ambulerende stemmemodtagere kunne blive så tyngende for de lokale valgbestyrelser, at det næppe ville kunne gennemføres i praksis. Kommissionen opgav derfor systemet med ambulerende stemmemodtagere og foreslog i stedet i betænkningen, at vælgere, der på grund af sygdom, manglende førighed eller høj alder måtte være forhindret i at indfinde sig på valgstedet, skulle have ret til at afgive stemme på stort set samme måde, som gælder for afstemning gennem ægtefælle. Kommissionen erkendte, at det ikke kunne udelukkes, at der bestod en vis risiko for en utilbørlig påvirkning af de pågældende vælgere, men man måtte se bort herfra under hensyn til, at en sådan risiko allerede var accepteret i forbindelse med ægtefælleafstemningen.

I Norge havde vælgerne oprindeligt en grundlovssikret adgang til at afgive stemme pr. brev, såfremt de på grund af sygdom, militærtjeneste eller andet lovligt forfald ikke kunne møde op på valgdagen. Sådanne vælgere havde ret til at indsende deres stemmeseddel til valgbestyrelsen, indtil stemmeafgivningen på valgdagen var afsluttet. Vælgere skulle „i enrum og uset“ nedlægge deres stemmeseddel i en særlig konvolut, og derefter skulle de i overværelse af 2 vittighedsvidner udfylde og underskrive en særlig formular (følgebrev), hvorefter følgebrevet skulle attesteres af 2 vittighedsvidner. Med tiden vandt denne form for stemmeafgivning temmelig stor udbredelse, men samtidig opstod der misfornøjelse med stemmeafgivningen, bl.a. fordi systemet førte til misbrug i form af utilbørlig påvirkning af vælgerne af politiske agitatorer. På grund af vanskelighederne ved at opnå betryggende sikkerhed mod valgtryk samt af hensyn til stemmehemmelighedens beva-

relse og valgsikkerheden iøvrigt blev den vide adgang til at stemme pr. brev ophævet efter en grundlovændring i 1929.

Spørgsmålet om en særskilt adgang til stemmeafgivning for syge blev taget op i 1948, og i 1953 blev der åbnet adgang til at afgive stemme pr. brev for de hospitalsindlagte vælgere. I 1966 blev spørgsmålet om, hvorvidt man burde tillade stemmeafgivning for de hjemmeliggende syge, taget op til fornyet overvejelse, idet man — ligesom i Sverige — nærmere overvejede, om det ville være forsvarligt at tillade de hjemmeliggende syge at afgive stemme enten for ambulerende stemmemodtagere eller — som tidligere — ved en privat brevstemmeafsendelse. Begge fremgangsmåder blev i en af kommunal- og arbejdsdepartementet afgivet proposition (nr. 28-1968/69) underkastet en indgående undersøgelse, men efter en samlet vurdering kom man til det resultat, at begge systemer var behæftet med så væsentlige ulemper, at det ikke var forsvarligt at gennemføre nogen af dem i Norge.

Såfremt man også *her i landet* agter at tillade stemmeafgivning i vælgernes private hjem, må man som i Sverige og Norge overveje, hvorvidt en sådan stemmeafgivning skal ske over for ambulerende stemmemodtagere, eller om en privat brevstemmeafsendelse bør tillades.

Ambulerende stemmemodtagere. Alternativ I.

Denne ordning går ud på, at særligt dertil udpegede stemmemodtagere drager rundt til de syges hjem og modtager deres stemme på det af stemmemodtagerne medbragte stemmemateriale. Af hensyn til stemmehemmeligheden må stemmeafgivningen ske som ved almindelig brevstemmeafgivning, således at vælgerne må udfylde en særlig brevstemmeseddel, nedlægge den i en særlig kuvert og tilklæbe denne. Derefter må vælgeren udfylde og underskrive et følgebrev, der skal attesteres af stemmemodtagerne, hvorefter disse bringer den afgivne stemme til vedkommende valgstyrere. Til de personer, der måtte blive udpeget som stemmemodtagere, må der stilles store krav med hensyn til pålidelighed og evne til at optræde upartisk, idet man ellers må befrygte, at vælgerne kan blive udsat for valgtryk. Da hvervet som stemmemodtager i givet

fald ville komme til at strække sig over flere dage, ville man næppe kunne pålægge almindelige vælgere at udføre dette hverv som et borgerligt ombud, og i stedet måtte man udpege offentligt ansatte funktionærer, specielt fra folkeregistrene.

Det måtte i givet fald være et vilkår for at få adgang til en sådan stemmeafgivning, at den pågældende vælger selv fremsætter begæring herom. En sådan begæring måtte fremsættes skriftligt og i god tid før valgdagen, og det ville også være nødvendigt at fastsætte en sidste frist for en sådan begæring fremsættelse formentlig mindst 14 dage før valgdagen. Det ville i givet fald således kun være de langvarigt syge, man kunne betjene.

Det må vel imødeses, at en del vælgere ville misbruge ordningen, idet de, uanset at de måtte være i stand til at indfinde sig på afstemningsstedet, af bekvemmelighedshensyn rekvirerede stemmemodtagere, overfor hvem de kunne afgive deres stemme. Ved at forlange en lægeerklæring vedlagt begæring om stemmemodtagerbesøg ville man forudgående kunne sikre sig mod misbrug, men et sådant krav bør af hensyn til lægerne næppe stilles. I stedet måtte man forlade sig på stemmemodtagernes efterfølgende skøn over, om den rekvirerende var syg, men mange tvivlstilfælde ville opstå, idet det vel kan forudses, at de pågældende ikke har de fornødne kvalifikationer til at afgøre lægelige spørgsmål.

En ordning med ambulerende stemmemodtagere ville vel indebære flere fordele end ulemper, men man må dog sikkert som i Sverige og i Norge erkende, at en ordning ikke vil kunne praktiseres. Det vil således ikke på forhånd være muligt at danne sig et sikkert skøn over, hvor mange stemmemodtagere der vil være påkrævet, idet det ikke vides, hvor mange hjemmeliggende syge der er, og ej heller hvor mange af disse der i givet fald ville begære stemmemodtagere til afstemningen, men man må sikkert forudse, at antallet af fornødne stemmemodtagere vil være større end det antal personer, som folkeregistrene i givet fald vil kunne stille til rådighed. Selv med et normalt antal syge måtte man således forvente de største vanskeligheder ved ordningens gennemførelse, og såfremt et valg skulle blive afholdt midt i en influenzaepidemi med mange sengelig-

gende vælgere, måtte man befrygte et totalt sammenbrud af ordningen med deraf følgende klager og mulighed for omvalg.

Privat brevstemmeforsendelse. Alternativ II.

Det, som kendetegner denne ordning til forskel fra den ovenfor omtalte, er, at det overlades til den enkelte vælger med bistand af andre personer, som han selv udpeger, at rekvirere det fornødne stemmemateriale samt at få det bragt tilbage i udfyldt og attesteret stand til valgstyrrerne. Selve stemmeafgivningen foregår således uden medvirken af autoriserede personer, men i overværelse af nogle af vælgeren selv valgte vitterlighedsvidner.

Der gør sig mange betænkeligheder gældende ved en sådan ordning. I endnu højere grad, end det er tilfældet ved en ordning med ambulerende stemmemodtagere, kan ordningen misbruges af personer, som ikke er ude af stand til at møde op på afstemningsdagen på grund af sygdom m.v. For at hindre misbrug har man da også ved de to grundlovsafstemninger, hvor syge vælgere — herunder de under lægebehandling i hjemmet værende — har kunnet afgive stemme, krævet, at vælgerens læge på følgebrevet skulle attestere rigtigheden af vælgerens erklæring om, at han var under lægebehandling i hjemmet. Det ville være formålstjenligt, om man også fremover kunne stille et sådant krav, men det skal bemærkes, at lægeforeningen over for indenrigsministeriet har givet udtryk for, at lægerne primært ønskes fritaget for nogen form for attestations, og såfremt en attestations alligevel måtte blive påbudt, da måtte man fra lægeforeningens side foretrække, at attestations ikke skulle afgives i umiddelbar følge efter stemmeafgivningen, men forudgående som en primær betingelse for udlevering af stemmemateriale fra folkeregistret.

Ud over faren for misbrug er der fare for, at hjemmeliggende vælgere vil blive udsat for utilbørlig påvirkning, både med hensyn til, hvorvidt de skal afgive deres stemme, samt på hvilket parti de i givet fald skal stemme. Man må ligeledes gøre sig klart, at kravet om en hemmelig stemmeafgivning næppe vil kunne overholdes, og man må endvidere erkende, at der består en mulig-

Bilag til bet. o. lovf. vedr. kommunale valg.

hed for valgsvindler, idet man ikke vil kunne sikre sig imod, at der afgives stemme i en andens navn.

Der gør sig således store betænkeligheder gældende såvel ved en ordning med ambulerende stemmemodtagere som ved en ordning med privat brevstemmeforsendelse, men såfremt man trods de anførte betænke-

ligheder måtte beslutte sig til at lade de hjemmeliggende syge få adgang til at afgive stemme pr. brev, må man som i Sverige formentlig vælge brevstemmeforsendelsen fremfor systemet med de ambulerende stemmemodtagere, idet dette næppe vil kunne administreres i praksis.

Bilag 5.

Indenrigsministeriet.

25. januar 1973.

Notat vedrørende ændringer i de gældende bestemmelser om kandidatlister samt listeforbund og valgforbund ved de kommunale valg.

A. Kandidatlister.

a. Antallet af stillere.

Siden den kommunale valglov af 20. april 1908 har det været krævet, at en kandidatliste skal være underskrevet af mindst 5 og højst 15 vælgere som stillere. Dette beskædne antal refererer sig således til de tider, da der fandtes små kommunale enheder med omkring 100 vælgere, hvorfor man ikke kunne stille større krav til antallet af stillere. Efter kommunalreformens gennemførelse, der medførte, at landets oprindelige ca. 1.400 kommuner sammenlagdes til i alt 277 kommuner, har de mindste kommuner omkring 3.000 vælgere, og det krævede antal stillere skønnes ikke længere at harmonere med kommunernes vælgertal. En forhøjelse af antallet til mindst 15 og højst 25 forekommer mere rimeligt. Til sammenligning skal anføres, at det krævede antal stillere ved folketingsvalg er mindst 25 og højst 50 og ved amtsrådsvalg mindst 50 og højst 75.

b. Frist for indlevering m.v.

Efter de nugældende regler er sidste frist for indlevering af en kandidatliste til et almindeligt kommunalbestyrelsesvalg kl. 19 den 8. dag før valget. Er der fejl i den indgivne liste, skal der i løbet af den 7. dag før valget gives meddelelse herom til vedkommende stiller, og en ny eller en rettet liste kan derefter indleveres senest kl. 19 den 5. dag før valget. Først herefter kan trykning af stemmesedler iværksættes, og da der ikke

arbejdes på trykkerierne hverken lørdag eller søndag, kniber det med at få stemmesedlerne trykt. Det bør derfor overvejes, om man ikke også ved de almindelige kommunalbestyrelsesvalg — som ved amtsrådsvalg — skal kræve kandidatlisterne indleveret senest den 14. dag før valgdagen; samtidig kunne det lidt antikverede tidspunkt „kl. 19“ ændres til „kl. 16“. Fristen for meddelelse om fejl i de indgivne kandidatlister bør samtidig ændres til den 12. dag før valget og fristen for indlevering af en ny eller rettet kandidatliste til den 10. dag før valget.

Foretages sådanne ændringer, bør tidsfristerne ved amtsrådsvalg ændres tilsvarende.

B. Listeforbund og valgforbund.

Såvel ved de almindelige kommunalbestyrelsesvalg som ved amtsrådsvalg kan der indgås forbund. Listeforbund kan indgås mellem kandidatlister, der på grund af samme tilhørsforhold er tildelt samme bogstavbetegnelse, medens valgforbund kan indgås mellem kandidatlister med forskellig bogstavbetegnelse eller listeforbund.

Fristen for anmeldelse af sådanne forbund er ved de almindelige kommunalbestyrelsesvalg kl. 20 den 4. dag før valget og ved amtsrådsvalg kl. 12 ligeledes den 4. dag før valget.

Såfremt de ovenfor foreslåede ændringer foretages, vil det være rimeligt også at ændre tidsfristen for anmeldelse af listeforbund og valgforbund ved begge slags valg til kl. 16 den 8. dag før valget.